

**แนวทางการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชี
ของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช**
**Guidelines for Financial Management and Development of Accounting Model
for Community Enterprises in Chawang District, Nakhon Si Thammarat Province**

อรอุมา สำลี^{1*} กนกนาถ ศรีกาญจน์¹ และเจษฎา ร่มเย็น²
Onuma Samlee^{1*}, Kanognart Sregarn¹ and Jasada Romyen²

Received: October 01, 2021; Revised: December 03, 2021; Accepted: January 03, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบทการบริหารจัดการทางการเงินและการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอฉวาง จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) กำหนดแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีที่เหมาะสม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยได้จัดทำแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ผ่านการประเมินและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ และทำการเก็บข้อมูลจากประธาน ผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดทำบัญชีจำนวนทั้งสิ้น 10 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารจัดการทางการเงิน ที่ผ่านมาทางกลุ่มไม่มีการประเมินผลการดำเนินงานในแต่ละเดือน และไม่มีการวางแผนทางการเงิน รวมทั้งไม่มีการจัดทำงบประมาณเงินสด เนื่องจากไม่มีความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการทางการเงินที่ถูกต้อง บริบทการจัดทำบัญชี ส่วนใหญ่การจัดทำบัญชีไม่เป็นไปตามกระบวนการ มีเพียงการจดบันทึกบัญชีและไม่ทำการบันทึกบัญชีอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการจัดเก็บเอกสารทางการเงินอย่างครบถ้วน ซึ่งปัญหาในการจัดทำบัญชี คือ ผู้จัดทำไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องตามหลักมาตรฐานการบัญชีที่รับรองทั่วไปและขาดความต่อเนื่องในการบันทึกบัญชี เนื่องจากผู้จัดทำไม่ได้เรียนจบในสาขาการบัญชีและสาขาบริหารธุรกิจ และไม่เคยเข้าร่วมการอบรมเกี่ยวกับความรู้ทางการเงินบัญชี โดยรูปแบบการจัดทำบัญชีที่กลุ่มต้องการ มีลักษณะการจัดทำที่ไม่ซับซ้อน จำนวนเอกสารไม่มากจนเกินไป และต้องการนำเทคโนโลยีทางมือถือมาใช้ในการบันทึกมากกว่าบันทึกในสมุดบัญชี 2) แนวทางในการกำหนดการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยมีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงาน ออกแบบงบประมาณเงินสดด้วยโปรแกรม MS excel เพื่อใช้ในการวางแผนและควบคุมเงินสด มีการออกแบบสมุดบัญชี ทะเบียนคุมต่าง ๆ และรายงานทางการเงิน โดยให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการออกแบบและแสดงความคิดเห็นในครั้งนี้

คำสำคัญ: งบประมาณเงินสด รูปแบบการจัดทำบัญชี สัญญาณเตือนกระแสเงินสด

¹ สาขาการบัญชีและการเงิน คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, Accounting and Finance Management Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Thung Song District, Nakhon Si Thammarat

² สาขาการจัดการนวัตกรรมและสารสนเทศทางธุรกิจ คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช, Innovation management and Business Information Department, Management Technology, Rajamangala University of Technology Srivijaya, Thung Song District, Nakhon Si Thammarat

*Corresponding author email: Onuma.r@rmutsv.ac.th

Abstract

The objectives of the present study were twofold, 1) to study financial management context and accounting of community enterprises in Chawang District, Nakhon Si Thammarat Province, and 2) to determine financial management guidelines and develop appropriate accounting practices. Using qualitative research methods, the data were gathered through participant observation and in-depth interviews. A semi-structured interview form was developed to serve as a guide for interviews and were evaluated and refined in accordance with experts' suggestions and advice. A total number of 10 participants, including the chairman and the person in charge of accounting, were invited to be key informants of this research. The findings revealed that: 1) the enterprises had no monthly performance appraisal and no financial planning, including no cash budgeting due to a lack of knowledge and understanding of proper financial management. Moreover, most of account recording were not proceeded in accordance with appropriate account keeping processes. Furthermore, accounting records were performed but not continuously. Accounting records were not kept in their entirety. The problem with accounting preparation was that accountants lacked knowledge and understanding of appropriate accounting in accordance with generally accepted accounting standards, and a lack of continuity in accounting records. This was because the accountants did not have educational background in accounting and business administration and had never participated in trainings on account keeping. In terms of demand, it was discovered that there was a need for accounting form that was simple and did not necessarily require a large number of documents. In addition, use of mobile technology was more preferable than manual account recording in the book

Keywords: Cash budget, Accounting form, Cash flow alarm

บทนำ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้เผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจหลายครั้ง (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์, 2556) ทำให้ประชาชนทุกระดับประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย หนึ่งในนั้นคือประชาชนระดับรากหญ้า ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศ (วรรณพงศ์ ช่วยรักษา, 2560) ทำให้รัฐบาลแต่ละยุคมุ่งเน้นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าของประเทศ เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุข ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มอาชีพต่าง ๆ ตามความถนัดและภูมิปัญญาของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพมีรายได้ สร้างความกินดีอยู่ดี ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตัวเอง และเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนสร้างชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ (ปิยฉัตร ทองแพง, 2562) จากแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าว ภาครัฐจึงมีการสนับสนุนงบประมาณลงมาช่วยเหลือ ตลอดจนส่งหน่วยงานของภาครัฐในแต่ละภาคส่วนเข้าร่วมดำเนินการพัฒนาเพื่อเป็นการวางรากฐานให้ชุมชนในแต่ละตำบล แต่ละหมู่บ้าน สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาวและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สุขเกษม ลางกุลเสน, 2554) สำหรับการพัฒนาแบบของวิสาหกิจชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยสร้างเศรษฐกิจ สังคม และชุมชนให้มีความยั่งยืน เนื่องจากการรวมตัวของคนในชุมชนร่วมกันดำเนินกิจกรรมในเชิงธุรกิจเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคล หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ซึ่งในระยะเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยให้การสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อหวังพัฒนาและยกระดับวิสาหกิจชุมชนไปสู่หน่วยธุรกิจที่สูงขึ้น แต่มีวิสาหกิจชุมชนเป็นจำนวนมากที่ไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยวิสาหกิจชุมชนจำนวนมากประสบปัญหาในการประกอบธุรกิจ อาทิ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาด ด้านการเงิน ด้านบัญชี ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ (ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ

อุทิศ สังขรัตน์, 2556) ด้านแรงงาน ด้านเทคโนโลยีการผลิต (ไฮดา สุทินปรีดา, 2563) ซึ่งการจะให้วิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ไม่ใช่เรื่องง่าย จะต้องอาศัยปัจจัยหลายประการ ซึ่งความสำเร็จจะต้องเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของสมาชิก คือ ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบ ประการที่สองคือ องค์ความรู้ในการทำธุรกิจของสมาชิก ประการที่สามคือ การมีข้อมูลทางบัญชีที่มีความน่าเชื่อถือและครบถ้วนเพื่อจะเป็นประโยชน์ในการวางแผน ควบคุม และตัดสินใจ และประการสุดท้ายคือ เครื่องมือในการบริหารและควบคุมเงินทุนหรือเงินสดของกลุ่ม เนื่องจากเงินสดเป็นเครื่องจักรสำคัญในการดำเนินงานขององค์กรทุกรูปแบบ

อำเภอฉวาง เป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมา เป็นอำเภอที่มีความน่าสนใจในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีผลผลิตทางการเกษตรสามารถผลิตออกจำหน่ายได้ตามฤดูกาล อย่างเช่น มังคุด และทุเรียน เป็นต้น นอกจากนี้มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมเป็นแหล่งท่องเที่ยว และมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ผลิตจากภูมิปัญญาของชุมชนหรือผลิตจากวัตถุดิบในชุมชน ซึ่งมีหลากหลายผลิตภัณฑ์ครอบคลุม 5 ประเภท ได้แก่ (1) ผลิตภัณฑ์ที่เป็นของใช้ (2) ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร (3) ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับผ้าและเครื่องแต่งกาย (4) ผลิตภัณฑ์แปรรูปอาหาร และ (5) ผลิตภัณฑ์แปรรูปประเภทเครื่องดื่ม จากการลงพื้นที่ภาคสนามอำเภอฉวางร่วมกับทีมวิจัยชุดโครงการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและการส่งออกในอำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผู้ผลิตสินค้าชุมชนบางแห่งประสบปัญหาด้านการตลาดเนื่องจากผลิตสินค้าออกมาแล้ว ไม่สามารถจำหน่ายได้ ส่งผลให้มีสินค้าคงเหลือ ลักษณะผลิตภัณฑ์ที่ไม่เป็นที่สนใจและไม่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภคเท่าที่ควร ไม่มีการทำการประชาสัมพันธ์ การตั้งราคาไม่สอดคล้องกับคุณภาพสินค้าและต้นทุน จากการลงพื้นที่ผู้ผลิตสินค้าชุมชนต้องการให้ทางโครงการวิจัยช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการตลาดและด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นแตกต่างเพื่อสามารถแข่งขันในตลาดภายในประเทศและต่างประเทศได้ และนอกเหนือจากปัญหาด้านการตลาดและด้านผลิตภัณฑ์ก็สังเกตเห็นได้ว่าทางกลุ่มประสบปัญหาด้าน (1) การบริหารงานหน้าที่ (2) การจัดทำบัญชี เนื่องจากทางกลุ่มไม่ทำการบันทึกบัญชีอย่างสม่ำเสมอ หรือบันทึกกระเบื้องเบียบ และ (3) การบริหารจัดการทางการเงิน ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่า การบริหารจัดการทางการเงินและข้อมูลทางด้านบัญชีมีความสำคัญในการบริหารงานเพื่อบรรลุเป้าหมายของกลุ่มฯ นอกจากนี้ข้อมูลทางการเงินยังเป็นประโยชน์ในการตัดสินใจในกิจกรรมด้านการตลาด (ณัฐธยาน์ อธิรัฐจิรัชย์, 2559) อาทิ ข้อมูลด้านต้นทุนเพื่อกำหนดราคาขาย หรือยอดขายสินค้าเพื่อเพิ่มและลดกำลังการผลิต ค่าใช้จ่ายในการขายเพื่อจัดทำโปรโมชั่นให้กับสินค้า

ดังนั้นในบทความนี้ จึงมุ่งศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา โดยเน้นการสร้างเครื่องมือสำคัญในการวางแผนและควบคุมกระแสเงินสด และพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีที่เหมาะสมกับกลุ่มและมีข้อมูลทางบัญชีเพียงพอที่จะให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์สำหรับการวางแผน การตัดสินใจ การควบคุม รวมถึงการกำหนดทิศทางและวางกลยุทธ์ทางธุรกิจในอนาคต เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการบริหารจัดการทางการเงินและการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา

ทบทวนวรรณกรรม

การบริหารการเงินเป็นสิ่งสำคัญต่อเป้าหมายหลักของธุรกิจไม่ว่าจะเป็นธุรกิจขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก ซึ่งการบริหารการเงินช่วยให้เกิดความคล่องตัวของธุรกิจ และทำให้เกิดกำไรสูงสุด ผู้บริหารหรือผู้จัดการทางการเงินจะต้องจัดการเกี่ยวกับเงินทุนทั้งหมดของกิจการ โดยพิจารณาแนวทางที่จะทำให้ธุรกิจได้รับประโยชน์สูงสุด หน้าที่ในการบริหารการเงินอาจจะแตกต่างกันบ้างตามประเภทและขนาดของธุรกิจ ซึ่งหน้าที่หลักของการบริหารการเงินคือ การวางแผนทางการเงิน เพื่อให้ธุรกิจมีเงินทุนที่จะใช้ดำเนินงานได้เพียงพอ มีสภาพคล่อง และลดความเสี่ยงในการดำเนินงาน โดยเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับผู้บริหารในการวางแผนทางการเงินระยะสั้น ได้แก่ งบประมาณเงินสด (เฉลิมขวัญ คุรุบุญญงค์, 2555) ซึ่งงบประมาณเงินสด เป็นการวางแผนการจัดการเงินสดและสภาพคล่อง โดยสรุปยอดเงินสดรับ เงินสดจ่าย และเงินสดคงเหลือในแต่ละเดือน ประโยชน์คือ เป็นเครื่องมือควบคุมให้กิจการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ กรณีที่ไม่เป็นไปตามแผนที่วางงบประมาณเงินสดจะเป็นตัวเปรียบเทียบความแตกต่างการดำเนินงานตามแผนกับผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารทราบสาเหตุและทำการแก้ไขได้ทันที โดยการจัดทำงบประมาณเงินสดมีขั้นตอนดังนี้

1. การประมาณการกระแสเงินสดรับจากการขายสินค้า
2. การประมาณการกระแสเงินสดจ่ายจากการซื้อสินค้า
3. การจัดทำงบประมาณเงินสด ซึ่งจะเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเงินสดที่ธุรกิจรับและจ่ายในช่วงที่จัดทำงบประมาณเงินสด เพื่อสรุปกระแสเงินสดที่เกิดขึ้นช่วงเวลานั้น

สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ ได้จัดทำงบประมาณเงินสด โดยใช้โปรแกรม Microsoft excel ซึ่งมีการกำหนดสูตรกรณีสถานะของกระแสเงินสดเป็นดังนี้

สถานะที่ (1) กระแสเงินสดจ่ายทั้งเดือนมีสัดส่วนอยู่ในช่วง 50% - 69% ของกระแสเงินสดรับ จะมีการแจ้งเตือนเป็นระดับ Warning 1 ซึ่งจะแสดงเป็นแถบสีเหลือง

สถานะที่ (2) กระแสเงินสดจ่ายทั้งเดือนมีสัดส่วนอยู่ในช่วง 70% - 89% ของกระแสเงินสดรับ จะมีการแจ้งเตือนเป็นระดับ Warning 2 ซึ่งจะแสดงเป็นแถบสีส้ม

สถานะที่ (3) กระแสเงินสดจ่ายทั้งเดือนมีสัดส่วนมากกว่าหรือเท่ากับ 90% ของกระแสเงินสดรับ จะมีการแจ้งเตือนเป็นระดับ Alarm ซึ่งจะแสดงเป็นแถบสีแดง

การบัญชีเป็นภาษาทางธุรกิจที่ใช้สื่อสารระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกกิจการ ซึ่งการบัญชีเป็นการนำเสนอการได้มาและการใช้ไปของเงินและทรัพยากรของกิจการ ช่วยในการวางแผน การตัดสินใจ การควบคุม รวมถึงการกำหนดทิศทางและวางกลยุทธ์ทางธุรกิจในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถ้าหากบริหารจัดการไม่ดี กิจการอาจจะประสบปัญหาหรือเลิกกิจการได้ (ดลกนิศ เต็งอำนวย, 2561) โดยความหมายทั่วไป “การบัญชี” คือ การเก็บรวบรวม บันทึก จำแนก และทำสรุปข้อมูล อันเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจในรูปตัวเงิน ผลงานขั้นสุดท้ายของการบัญชีคือ การให้ข้อมูลทางการเงิน ซึ่งจะเป็ประโยชน์แก่บุคคลหลายฝ่ายและผู้สนใจในกิจการ ซึ่งกระบวนการทางบัญชีจะประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ (สุกัลยา ปรีชา, 2553)

1. การวิเคราะห์ เป็นการพิจารณาถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือรายการค้าที่เกิดขึ้นว่ามีผลกระทบต่อธุรกิจอย่างไร
2. การบันทึก เป็นการรวบรวมข้อมูลทางการเงินที่สะท้อนผลของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามระบบบัญชี ซึ่งอาจจะบันทึกลงในสมุดบัญชี แต่ถ้าเป็นกิจการขนาดใหญ่ก็จะนิยมใช้คอมพิวเตอร์มาช่วย
3. การแยกหมวดหมู่ เป็นการจัดประเภทและจัดกลุ่มรายการที่เหมือนกันให้อยู่ในประเภทเดียวกัน โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ สินทรัพย์ หนี้สิน ส่วนของเจ้าของ รายได้ และค่าใช้จ่าย

4. การสรุปผล คือ การนำข้อมูลที่บันทึกและผ่านการจัดหมวดหมู่แล้วมาสรุปเมื่อสิ้นระยะเวลาหนึ่ง ๆ ออกมาเป็นรายงานในรูปงบการเงิน คือ งบแสดงฐานะทางการเงิน งบกำไรขาดทุน งบกระแสเงินสด ซึ่งรายงานมักจะอยู่ในรูปตารางที่เป็นตัวเลข

5. การแปลความหมาย เมื่อจัดทำงบการเงินเสร็จแล้วก็นำมาวิเคราะห์ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการดำเนินงานและเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนากิจการให้เจริญก้าวหน้า

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการจัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชน โดย พัชรินทร ชัยสมตระกูล, อรุณี นุสิทธิ์ และ สุริยา วิไลกุล (2551) ศึกษาการพัฒนาระบบบัญชีวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขวัญใจพัฒนา ตำบลท้อแท้ อำเภอวัดโบสถ์ จังหวัดพิษณุโลก พบว่า การจัดทำบัญชีไม่เป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการจัดทำบัญชี จึงทำการออกแบบระบบบัญชีและกำหนดวิธีการปฏิบัติงานให้กับกลุ่มดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการให้มีการแบ่งแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจน ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบเอกสารสมุดบัญชี และรายงานทางการเงิน ขั้นตอนที่ 3 กำหนดผังบัญชีและรหัสบัญชี ขั้นตอนที่ 4 กำหนดวิธีการปฏิบัติงาน ได้แก่ ระบบบัญชีเงินสดรับ ระบบบัญชีเงินสดจ่าย ระบบการผลิต การคำนวณต้นทุนการผลิต การปรับปรุงบัญชีและการปิดบัญชี การจัดทำงบการเงิน และการจ่ายเงินปันผล ขั้นตอนที่ 5 จัดทำคู่มือการทำบัญชี เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำบัญชีและใช้ศึกษาการจัดทำบัญชีด้วยตนเอง โดยมีข้อเสนอแนะ คือ ควรคัดเลือกสมาชิกที่มีความสนใจงานด้านการบัญชีเข้ารับการอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจด้านบัญชีอย่างแท้จริงและประธานกลุ่มก็ควรต้องมีความรู้ในด้านการตรวจสอบและการควบคุมภายในด้วย และต่อมา สุขเกษม ลางกุลเสน (2554) ศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีมาประยุกต์ใช้กับร้านค้าชุมชน ตำบลสันดอนแก้ว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า (1) สภาพทั่วไปและบริบทของกลุ่มร้านค้าชุมชนด้านการทำบัญชีและระบบบัญชีของร้านค้าชุมชน มีระบบการบันทึกบัญชีแบบรายรับ - รายจ่าย โดยจดบันทึกในสมุดอย่างไม่เป็นระบบ ไม่มีการอ้างอิงเอกสาร ไม่มีหลักฐานของการเบิกจ่าย ไม่มีการควบคุมปริมาณสินค้า เช่น การสั่งซื้อจะเกิดจากการคาดคะเนของผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้เกี่ยวข้องกับการบันทึกบัญชีไม่มีความรู้และขาดทักษะทางด้านบัญชี การบันทึกบัญชีจึงเป็นในลักษณะการจดบันทึกช่วยจำตามความเข้าใจ ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการบัญชี ข้อมูลที่ได้จึงขาดความน่าเชื่อถือและไม่สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนและตัดสินใจในกิจกรรมการดำเนินงานได้ (2) การสร้างรูปแบบของระบบบัญชีที่มีความเป็นมาตรฐานสำหรับร้านค้าชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาในครั้งนี้ ประกอบด้วย ระบบจัดซื้อ ระบบขาย ระบบบัญชีลูกหนี้ ระบบเงินสดรับ ระบบเงินสดจ่าย ระบบสินค้าคงคลัง ระบบการส่งคืน และระบบการรับคืนได้ชาญชัย มะโนธรรม (2558) ศึกษาการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ พบว่า วิสาหกิจชุมชนจำนวน 19 กลุ่มที่เข้าร่วมโครงการ มีการบันทึกบัญชี มีการจัดทำเอกสารประกอบการรับ/จ่ายเงิน มีการบันทึกรายการในสมุดบัญชีเงินสดได้อย่างถูกต้อง มีการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างผู้จัดทำบัญชีแยกจากผู้รับผิดชอบด้านการเงิน แต่ไม่มีการจัดทำงบแสดงฐานะทางการเงิน งบกำไรขาดทุน งบต้นทุนขาย/ต้นทุนการผลิตสมุดรายวันทั่วไป ทะเบียนสมาชิกและหุ้น ทะเบียนคุมสินค้า/ทะเบียนคุมวัตถุดิบ ทะเบียนสินทรัพย์ บัญชีย่อยลูกหนี้ขายสินค้าเงินเชื่อ และสมุดต้นทุนกำไร ในส่วนปัญหาและอุปสรรคในการทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ปัญหาขาดผู้จัดทำบัญชีที่มีคุณวุฒิด้านบัญชีอยู่ในระดับมากที่สุด ถัดมาปัญหาขาดความเข้าใจในระบบบัญชี ปัญหาไม่มีเวลาในการจัดทำบัญชีอยู่ในระดับมาก และปัญหาเอกสารประกอบการจัดทำบัญชีสมุดบัญชีและทะเบียนย่อยต่าง ๆ มีความซับซ้อนและยุ่งยากในการจัดทำอยู่ในระดับมาก จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้ (1) วิสาหกิจชุมชนต้องมีการจัดทำสมุดบันทึกรายวันทั่วไป ทะเบียนคุมสินค้า ทะเบียนคุมวัตถุดิบ ทะเบียนสินทรัพย์ บัญชีย่อยลูกหนี้ขายสินค้าเงินเชื่อ สมุดบันทึกต้นทุนกำไร งบต้นทุนขาย/ต้นทุนการผลิต งบกำไรขาดทุนและงบแสดงฐานะทางการเงิน เพื่อใช้ในการวางแผนงานของวิสาหกิจชุมชน

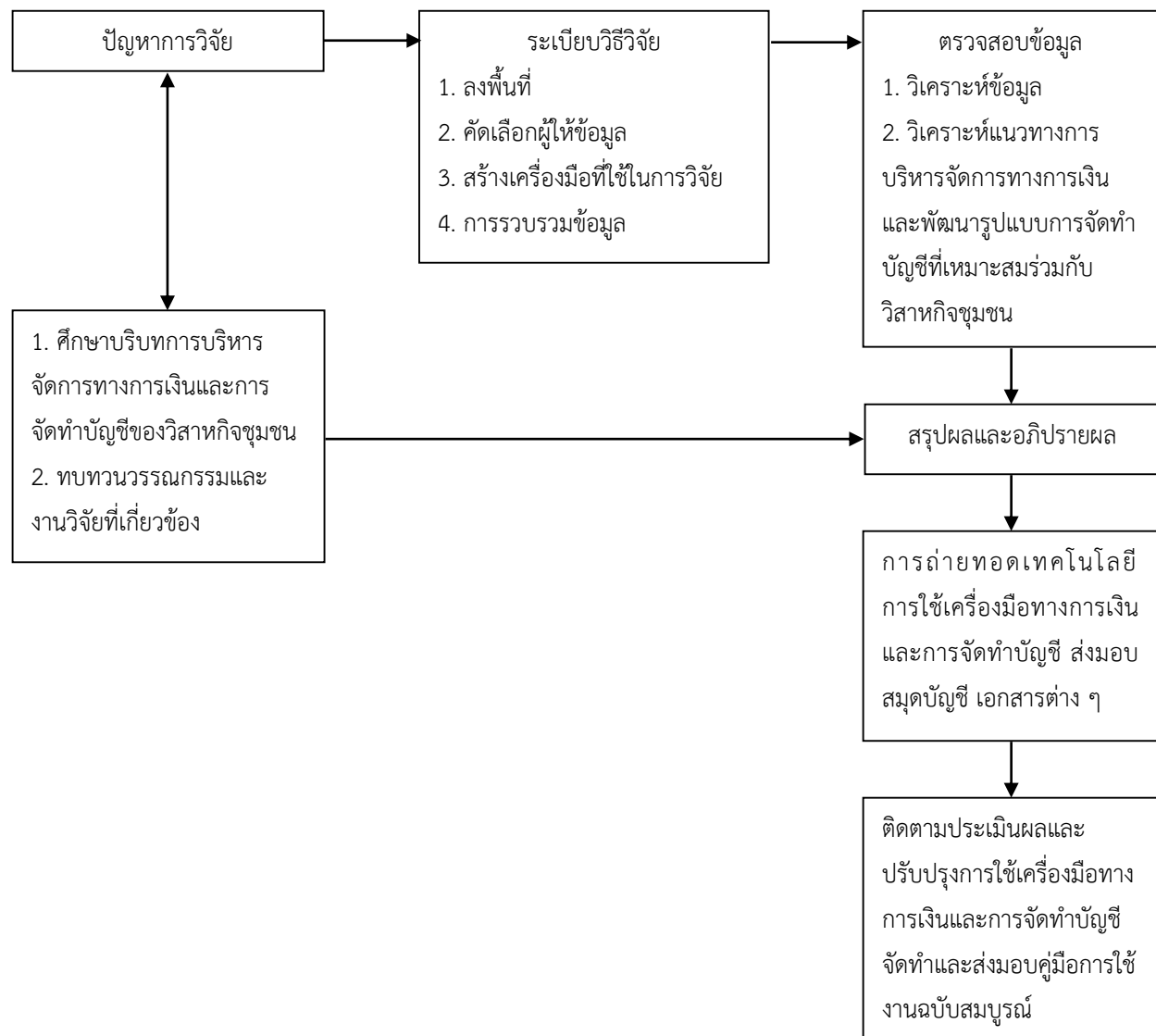
และใช้ในการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการจัดการเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืน (2) กรมบัญชีตรวจและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรจัดอบรมให้ความรู้ทางการเงินกับบัญชีให้แก่ผู้จัดทำบัญชี โดยให้ความรู้ในส่วนที่ยังไม่สามารถจัดทำบัญชีได้และให้มีเจ้าหน้าที่ควบคุมและดูแลอย่างต่อเนื่องจนกว่าผู้จัดทำบัญชีนั้นสามารถจัดทำบัญชีได้และให้ความรู้ใหม่เพิ่มเติม เช่น การนำข้อมูลทางการเงินไปใช้ในการตัดสินใจ (3) หน่วยงานการศึกษา ควรส่งเจ้าหน้าที่อบรมทางด้านบัญชีหรือจัดคลินิกด้านบัญชีเพื่อส่งเสริมการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องให้แก่วิสาหกิจชุมชนเพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน เบญจมาศ อภิสิทธิ์วิทยุ, นวัตกรรม กุลสุโขทัย และ จันทิมา งานโคกกรวด (2559) ทำการศึกษาการพัฒนาการจัดทำบัญชีโรงสีชุมชนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า (1) การจัดทำบัญชีรูปแบบเดิม จะจดบันทึกบัญชีในรูปแบบสมุดบัญชีรายรับรายจ่ายเพียงอย่างเดียว ไม่มีการจัดทำงบการเงิน โดยผู้บันทึกข้อมูลเป็นประธานกลุ่ม และขาดความรู้ในการจัดทำบัญชี (2) การพัฒนาจัดทำบัญชีของโรงสีข้าวชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ระบบการจัดทำบัญชี จำแนกเป็น ระบบการจัดซื้อ ระบบการให้บริการ ระบบการขาย ระบบการผลิต ส่วนที่ 2 เอกสารการจัดทำบัญชี โดยเอกสารจะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มสมุดเงินสดรับ กลุ่มสมุดเงินสดจ่าย กลุ่มสมุดบัญชีอื่น ๆ มีเอกสาร 4 ประเภท คือ สมุดสินค้าคงเหลือ ทะเบียนคุมสินทรัพย์ ตารางค่าเสื่อมราคา ตารางค่าเสื่อมราคาสะสม และกลุ่มงบการเงิน มีเอกสาร 2 ประเภท คือ งบกำไรขาดทุนและงบแสดงฐานะทางการเงิน ส่วนที่ 3 โครงสร้างการบริหารงาน สำหรับปัญหาของกลุ่ม คือ คณะกรรมการมีการะงานประจำ จึงไม่มีเวลารับผิดชอบหน้าที่ตามที่กำหนดในผังโครงสร้างอย่างจริงจัง ทำให้การทำงานส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของประธานกลุ่ม อาทิเช่น การจดบันทึกบัญชี การควบคุมการผลิต การซ่อมบำรุง การจำหน่ายสินค้า และการจัดหาวัตถุดิบ ผู้วิจัยจึงกำหนดโครงสร้างการบริหารงานเพื่อกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ เนื่องจากหน้าที่ของแต่ละแผนกจะมีความเกี่ยวข้องกับการจัดทำบัญชี ชลกรณ ไขษิตคณิน, ชนิตาภา ดีสุขอนันต์ และ วรเทพ ตรีวิจิตร (2560) ศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการจัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัญหาและอุปสรรคด้านเอกสารและวิธีการบัญชีอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านความรู้ความสามารถอยู่ในระดับมาก ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และด้านความร่วมมือและประสานงานอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีด้านอื่น ๆ ได้แก่ สินค้าคงเหลือไม่ตรงตามบัญชี การบันทึกการขายได้และค่าใช้จ่ายไม่ถูกต้องครบถ้วน เนื่องจากการจัดส่งเอกสารขาดการประสานงานที่ดีทำให้เอกสารที่ได้รับไม่ครบถ้วนจากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำแนวทางไปใช้ในการวางแผนพัฒนาดังนี้ (1) ภาครัฐควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่เข้ามากระตุ้นให้แต่ละวิสาหกิจชุมชนเห็นความสำคัญของการจัดทำบัญชีและเกิดความรู้สึกต้องการจัดทำบัญชี โดยให้แต่ละกลุ่มจัดหาผู้จัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชนที่มีความรู้ความสามารถด้านบัญชี เพื่อจัดทำรายงานทางการเงินที่ถูกต้องเสนอให้หน่วยงานภาครัฐทราบ เพื่อขออนุมัติงบประมาณสนับสนุนรวมทั้งอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และโปรแกรมสำเร็จรูปที่ทันสมัยในการจัดทำบัญชี (2) องค์กรภาครัฐและวิสาหกิจชุมชนต้นแบบที่มีความชำนาญด้านการจัดทำบัญชี ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน อาทิ การติดต่อประสานงาน การจัดส่งเอกสารที่ต้องใช้บันทึกบัญชี เพื่อป้องกันการบันทึกบัญชีผิดพลาดและเกิดความล่าช้า ศิรดา นวลประดิษฐ์ (2561) ทำการออกแบบและพัฒนาระบบการจัดทำบัญชีและการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์และบริการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์หยดบ้านเขากลาง โดยการจัดทำบัญชีเป็นเพียงการจดบันทึกการขายรับและจ่ายเงินสด ดังนั้น ข้อมูลทางบัญชีและต้นทุนผลิตภัณฑ์ไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้ประเมินผล การดำเนินงาน วัตถุดิบต้นทุน รวมถึงการตัดสินใจขายและผลิต โดยผู้วิจัยนำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผลการวิจัยนำไปสู่การออกแบบสมุดบัญชีสำหรับโรงสีข้าวชุมชน 6 เล่ม ตัวแบบสำหรับการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์และบริการ และตัวแบบสำหรับงบกำไรขาดทุนแบบหลายชั้น ซึ่งผลการพัฒนาทำให้กลุ่มได้รับความรู้ใน

การคำนวณต้นทุน การจัดทำบัญชี และการออกงบกำไรขาดทุนที่ถูกต้อง และไฮดา สุนิปรีดา (2563) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของผู้จัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส ซึ่งประเด็นในการทำวิจัยครั้งนี้ มาจากการลงพื้นที่และนักวิจัยก็พบปัญหา คือ ผู้จัดทำบัญชี ไม่มีเวลาและขาดความรู้ในการทำบัญชี ผู้จัดทำบัญชีส่วนใหญ่ไม่ได้จบสาขาที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาการบัญชี ปัญหาและอุปสรรคของผู้จัดทำบัญชี คือ การจัดทำบัญชีมีความยุ่งยาก ซับซ้อน จากผลการวิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำแนวทางในการวางแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้ (1) ภาครัฐควรสนับสนุนการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชี ให้แก่ผู้จัดทำบัญชี ซึ่งควรมีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง (2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำรูปแบบการจัดทำบัญชีสำหรับวิสาหกิจชุมชนที่ง่ายต่อความเข้าใจ เพื่อให้ผู้จัดทำเข้าใจและบันทึกบัญชีได้อย่างถูกต้อง (3) ความร่วมมือและประสานงานจากประธานกลุ่มและสมาชิกท่านอื่น (4) ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานควรมีการคัดเลือกผู้จัดทำบัญชีที่มีความรู้พื้นฐานในการใช้คอมพิวเตอร์หรือส่งผู้จัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนเข้ารับการฝึกอบรมเพิ่มเติมในหลักสูตรการบันทึกบัญชีด้วยระบบคอมพิวเตอร์

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนหรือผู้ผลิตสินค้าชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ การบันทึกบัญชีที่ไม่ถูกต้อง โดยการบันทึกจะเป็นลักษณะการจดบันทึกช่วยจำตามความเข้าใจ ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการบัญชีและไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนเชื่อถือได้ จึงไม่สามารถนำข้อมูลทางบัญชีมาใช้ประโยชน์ได้ ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากการที่ผู้จัดทำบัญชีไม่มีเวลา ขาดความรู้ในการทำบัญชี คิดว่าการจัดทำบัญชีมีความยุ่งยากซับซ้อน จึงไม่ให้ความสำคัญในการจัดทำบัญชีเท่าที่ควร จากปัญหาดังกล่าวได้มีนักวิจัยหลายท่านได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาทางจัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชนโดยการออกแบบเอกสาร กำหนดผังบัญชีและรหัสบัญชี กำหนดวิธีการปฏิบัติงาน และจัดทำคู่มือการทำบัญชี ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้จะทำการประยุกต์แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีจากงานวิจัยที่ผ่านมาปรับใช้เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และสร้างเครื่องมือที่จะช่วยบริหารการเงินให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้แก่ งบประมาณเงินสด

วิธีดำเนินการวิจัย

แนวทางการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยดังนี้

รูปที่ 1 : การดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ลงพื้นที่

นักวิจัยลงพื้นที่ร่วมกับนักวิจัยทีมชุดโครงการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและการส่งออก ในอำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้นำชุมชน ประธาน และสมาชิกวิสาหกิจชุมชน ในประเด็น (1) ความต้องการผลิตภัณฑ์ใหม่ (2) บริบทการบริหารจัดการทางการเงินและการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน (3) วิธีการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ (4) วิธีการตั้งราคาขายผลิตภัณฑ์ (5) ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของกลุ่ม และ (6) ความช่วยเหลือและสนับสนุนต่าง ๆ จากทีมวิจัย

2. คัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ วิสาหกิจชุมชนและกลุ่มผู้ผลิตสินค้าชุมชนในอำเภอดงหลวง ที่ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ กลุ่มที่มีความพร้อมในการพัฒนาและผู้นำมีความเข้มแข็ง กลุ่มที่ใช้ทรัพยากรในพื้นที่ กลุ่มที่มีการจ้างแรงงานในพื้นที่ และกลุ่มที่สืบทอดภูมิปัญญาฝีมือจากบรรพบุรุษ โดยการแนะนำจากเกษตรอำเภอ ครอบคลุมประเภทของผลิตภัณฑ์ 5 ประเภท ได้แก่ (1) ของใช้ (2) สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร (3) ผ้าและเครื่องแต่งกาย (4) อาหาร และ (5) เครื่องดื่ม จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) วิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาหม้อพื้นบ้าน บ้านหม้อไทย ผลิตน้ำมันนวด (2) กลุ่มผู้ผลิตมีดพร้าบ้านนาสัญญาณ ผลิตมีดพร้า (3) กลุ่มผ้ามัดย้อมบ้านนาสัญญาณ ผลิตเสื้อมัดย้อม (4) วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรและพัฒนาอาชีพบ้านห้วยทรายขาว ผลิตชากระเจียว และ (5) วิสาหกิจชุมชนมิสเตอร์มัน ผลิตมันทอด

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย คือ มีจำนวนทั้งสิ้น 10 คน ซึ่งมาจาก 5 กลุ่ม กลุ่มละ 2 คน ได้แก่ ประธานกลุ่มเนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญของกลุ่มในการบริหารงานและติดต่อประสานงานกับบุคคลภายนอก ผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดทำบัญชี

3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ

ในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการตั้งประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. นำประเด็นคำถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมินความสอดคล้อง ความถูกต้องการใช้ภาษา และครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข โดยมีผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่

2.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์จตุพร อภิชาติภูตินันท์ อาจารย์ประจำหลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

2.2 ดร.บุญทริกา ใจกระจ่าง อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต (การจัดการธุรกิจ) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

2.3 ดร.ฉมพร มีชนะ อาจารย์ประจำวิทยาลัยการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) และการสังเกต ซึ่งได้สร้างตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์และสังเกต ดังนี้

1. การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมีประเด็นคำถามดังนี้ (1) บริบทการบริหารงานของกลุ่ม ได้แก่ การกำหนดโครงสร้างการทำงานและความรับผิดชอบอย่างชัดเจน สมาชิกมีการปฏิบัติงานตามหน้าที่รับผิดชอบอย่างสม่ำเสมอ และการเก็บฐานข้อมูลลูกค้า (2) บริบทการบริหารจัดการทางการเงิน ได้แก่ การพยากรณ์ยอดขาย ค่าใช้จ่าย การวางแผนการผลิต การจัดทำงานงบประมาณเงินสด กระประเมินสถานการณ์ทางการเงิน (รายได้ ต้นทุนการผลิตต่อรอบ ค่าใช้จ่าย กำไรสุทธิ หนี้สิน และปริมาณเงินสดหมุนเวียนภายในกลุ่ม) การวิเคราะห์ความเสี่ยงและแนวทางการบริหารความเสี่ยง (3) บริบทการจัดทำบัญชี ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชี กระบวนการจัดทำบัญชีเมื่อเกิดเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ สมุดบัญชีและเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี วิธีการคำนวณต้นทุนสินค้าต่อหน่วย วิธีการตั้งราคาสินค้า รูปแบบการจัดทำบัญชีที่ต้องการ การฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชี

2. การสังเกตการณ์เกี่ยวกับการบันทึกบัญชี สมุดบัญชีและเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี สถานที่เก็บสมุดบัญชีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง สถานที่เก็บสินค้า วัตถุดิบ และสินทรัพย์ของวิสาหกิจชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ (1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบริบทการบริหารจัดการทางการเงินและการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช และ (2) การสังเกตการณ์เกี่ยวกับการบันทึกบัญชี สมุดบัญชีและเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี สถานที่เก็บสมุดบัญชีและเอกสาร สถานที่เก็บสินค้า วัตถุดิบ และสินทรัพย์ของวิสาหกิจชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากสมุดบัญชีและเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เกี่ยวกับบริบทการบริหารจัดการทางการเงินและการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ และนำข้อมูลที่ได้จัดเก็บจัดระเบียบข้อมูล วิเคราะห์ แปลความหมาย เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนา รูปแบบการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยแสดงข้อมูลในลักษณะการอธิบาย และการบรรยาย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนา รูปแบบการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาบริบทการบริหารจัดการทางการเงินและการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอดง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ในการวิจัยครั้งนี้ ทำการนำเสนอผลการวิจัย บริบทการบริหารจัดการทางการเงินและการจัดทำบัญชี 5 กลุ่ม โดยการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ กลุ่มที่มีความพร้อมในการพัฒนาและผู้นำมีความเข้มแข็ง กลุ่มที่ใช้ทรัพยากรในพื้นที่ กลุ่มที่มีการจ้างแรงงานในพื้นที่ และกลุ่มที่สืบทอด

ภูมิปัญญาฝีมือจากบรรพบุรุษ โดยการแนะนำจากเกษตรกรอำเภอ ครอบคลุมประเภทของผลิตภัณฑ์ 5 ประเภท ได้แก่ (1) ของใช้ (2) สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร (3) ผ้าและเครื่องแต่งกาย (4) อาหาร และ (5) เครื่องดื่ม ซึ่งผลการวิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการสังเกตการณ์เกี่ยวกับการบันทึกบัญชีในสมุดบัญชี สถานที่เก็บสมุดบัญชีและเอกสารที่เกี่ยวข้อง สถานที่เก็บสินค้า วัตถุดิบ และสินทรัพย์ของวิสาหกิจชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. วิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาหมอพั้นบ้าน บ้านหมอไทย โดยมีคุณผดุงพร ฤทธิ์ช่วยรอด เป็นประธานกลุ่ม โดยผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ได้แก่ (1) น้ำมันนวด (2) สเปรย์นวด (3) ยาหม่อง (4) ลูกประคบ (5) ยาลม และมีการให้บริการนวดบำบัดรักษาและนวดผ่อนคลาย มีลักษณะการผลิตเป็นการผลิตกันเอง แรงงานในการผลิตเป็นสมาชิกในกลุ่มเป็นหลัก วัตถุดิบหลักที่ใช้ในการผลิตส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบในท้องถิ่น

บริบทการบริหารงานของกลุ่ม พบว่า (1) ไม่มีการกำหนดโครงสร้างและหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน (2) การทำงานจะเป็นลักษณะการช่วยกันทำงาน แต่หน้าที่หลัก ๆ จะเป็นประธานกลุ่ม และ (3) ไม่มีการจัดเก็บฐานข้อมูลลูกค้าเป็นลายลักษณ์อักษร แต่สามารถจำลูกค้าได้

บริบทการบริหารจัดการทางการเงิน พบว่า (1) ไม่มีการพยากรณ์ยอดขายและค่าใช้จ่าย หรือวางแผนการผลิต (2) ไม่มีการจัดทำงบประมาณเงินสด (3) ไม่มีการสำรองเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม (4) มีการประเมินสถานการณ์ทางการเงิน จากยอดขายแต่ใช้การประมาณการ เนื่องจากขาดข้อมูลที่ถูกต้องมาสนับสนุน (5) ทางกลุ่มมีความคิดเห็นว่าการเสี่ยงที่ส่งผลต่อกลุ่ม คือ ปัญหาเศรษฐกิจและการเมือง และสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 เนื่องจากรายได้หลักมาจากการบริการนวด แต่ไม่มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยง

บริบทการจัดทำบัญชี พบว่า (1) การจัดทำบัญชีเป็นเพียงแค่การจกรายรับเป็นบางครั้ง แต่ไม่ต่อเนื่อง โดยจดลงในสมุดทั่วไป ไม่มีการรวบรวมและจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกบัญชี ไม่มีการจัดทำรายงานการเงิน (2) การวิเคราะห์ต้นทุนที่ผ่านมาจะนำเฉพาะวัตถุดิบทางตรงมาคำนวณ สำหรับการกำหนดราคาสินค้า จะกำหนดตามราคาตลาด (3) ปัญหาในการจัดทำบัญชี คือ ความรู้ความเข้าใจของผู้จัดทำ (4) ไม่เคยผ่านการอบรมความรู้ทางบัญชีและการเงิน และ (5) ต้องการรูปแบบการจัดทำบัญชีที่สะดวก โดยผ่านเทคโนโลยีทางมือถือ ไม่ซับซ้อน

การจัดเก็บเอกสารและสถานที่จัดเก็บ พบว่า (1) การจัดเก็บเอกสารไม่เป็นสัดส่วน จัดเก็บรวมกับเอกสารส่วนตัว และ (2) การจัดเก็บวัตถุดิบ สินค้า และสินทรัพย์ ไม่มีห้องในการจัดเก็บ และไม่เป็นสัดส่วน

2. กลุ่มผู้ผลิตมิดพราบ้านนาสัญญาณ โดยมีคุณอุเทน จินารมย์ เป็นประธานกลุ่ม โดยมีผลิตภัณฑ์ ได้แก่ (1) มิดทำครัว (2) มิดพรา (3) มิดกรีดยาง (4) ขวาน และมีบริการซ่อมแซมมิดพราที่ชำรุด มีลักษณะการผลิตเป็นการผลิตกันเองในครอบครัว เป็นครอบครัวที่มีชื่อเสียงในการตีเหล็กตีมิดแบบดั้งเดิมโบราณที่สืบทอดส่งต่อกันมาบรรพบุรุษ ซึ่งการตีเหล็กสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่น ความชำนาญและความประณีต เพื่อรักษาไว้ซึ่งคุณภาพของชิ้นงานแต่ละชิ้น

บริบทการบริหารงานของกลุ่ม พบว่า (1) ไม่มีการกำหนดโครงสร้าง และ (2) ไม่มีการจัดเก็บฐานข้อมูลลูกค้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชน

บริบทการบริหารจัดการทางการเงิน พบว่า (1) ไม่มีการพยากรณ์ยอดขายและค่าใช้จ่าย หรือวางแผนการผลิต เน้นการผลิตตามคำสั่งซื้อ (2) ไม่มีการจัดทำงบประมาณเงินสด (3) ไม่มีการสำรองเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม (4) ทางกลุ่มมีความคิดเห็นว่าการเสี่ยงที่ส่งผลต่อกลุ่ม คือ ราคาถ่าน และเป็นถ่านเฉพาะคือ ถ่านไม้เคี่ยมมีราคาแพงและหายาก จะต้องไปซื้อนอกจังหวัด ซึ่งเป็นต้นทุนสำคัญในการผลิตสินค้า และ (5) ไม่มีการวิเคราะห์ความเสี่ยงและแนวทางการบริหารความเสี่ยง

บริบทการจัดทำบัญชี พบว่า (1) ไม่จัดทำบัญชี (2) ไม่มีการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ จะใช้การประมาณการในการกำหนดราคาขาย (3) ปัญหาในการจัดทำบัญชี คือ ความรู้ความเข้าใจของผู้จัดทำ และการทำบัญชีเป็นเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ไม่มีเวลาในการทำ (4) ไม่เคยผ่านการอบรมความรู้ทางบัญชีและการเงิน และ (5) ไม่มีรูปแบบการจัดทำบัญชีที่ต้องการ

การจัดเก็บเอกสารและสถานที่จัดเก็บ พบว่า การจัดเก็บวัตถุดิบ สินค้า และสินทรัพย์ ไม่เป็นสัดส่วน มีลักษณะการเก็บรวมกัน

3. กลุ่มผ้าผัดย้อมบ้านนาสัญญา โดยมีคุณสมมาลี ห้วยหลี่ เป็นประธานกลุ่ม โดยผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ได้แก่ (1) เสื้อผัดย้อม (2) ผ้าพันคอผัดย้อม และ (3) กระเป๋ามัดย้อม มีลักษณะการผลิตเป็นการผลิตกันเอง แรงงานในการผลิตเป็นสมาชิกในกลุ่มเป็นหลัก โดยวัตถุประสงค์การจัดตั้งกลุ่มเพื่อให้สมาชิกมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีรายได้เสริมใช้เวลาว่างจากอาชีพหลักให้เป็นประโยชน์ และพัฒนาทักษะ ความรู้ในด้านการผลิต การตลาด การบริหาร ผู้ประกอบการ

บริบทการบริหารงานของกลุ่ม พบว่า (1) ไม่มีการกำหนดโครงสร้าง (2) มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบภายในกลุ่ม ทั้งในส่วนของการตลาด ฝ่ายการผลิต และฝ่ายบัญชี ซึ่งฝ่ายบัญชี หน้าที่หลัก ๆ จะเป็นของประธานกลุ่ม และற்றுฎีก สำหรับในส่วนการทำงานอื่น ๆ จะเป็นลักษณะการช่วยกันทำงาน และ (3) ไม่มีการจัดเก็บฐานข้อมูลลูกค้า เป็นลายลักษณ์อักษร

บริบทการบริหารจัดการทางการเงิน พบว่า (1) ไม่มีการพยากรณ์ยอดขายและค่าใช้จ่าย หรือวางแผนการผลิต (2) ไม่มีการจัดทำงบประมาณเงินสด (3) ไม่มีการสำรองเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม เป็นลักษณะการแบ่งกำไรหลังจากหักค่าใช้จ่ายแต่ละครั้ง (4) ไม่มีการประเมินสถานการณ์ทางการเงิน เมื่อสอบถามผลการดำเนินงานที่ผ่านมาจะใช้การประมาณการ และ (5) ทางกลุ่มมีความคิดเห็นว่า ความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่ม คือ ปัญหาเศรษฐกิจ และสถานการณ์โรคระบาดโควิด เนื่องจากช่องทางการจำหน่ายหลัก คือ ตลาดนัดและงานออกบูธ แนวทางบริหาร คือ เน้นจำหน่ายออนไลน์เพิ่มขึ้น และจำหน่ายหน่วยงานราชการ

บริบทการจัดทำบัญชี พบว่า (1) การจัดทำบัญชีเป็นเพียงแค่การจดรายรับเป็นบางครั้ง แต่ไม่ต่อเนื่อง โดยจดลงในสมุดทั่วไป ไม่มีการรวบรวมและจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกบัญชี ไม่มีการจัดทำรายงานการเงิน (2) ไม่มีการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์ สำหรับการกำหนดราคาสินค้าจะกำหนดตามราคาตลาด (3) ปัญหาในการจัดทำบัญชี คือ ความรู้ความเข้าใจของผู้จัดทำ ไม่มีเวลาในการทำ และผู้จัดทำมีหลายคน สมาชิกใดว่างหรือสะดวก หรือออกไปจำหน่ายสินค้าก็จะทำการบันทึก (4) ไม่เคยผ่านการอบรมความรู้ทางบัญชีและการเงิน และ (5) ต้องการรูปแบบการจัดทำบัญชีที่สะดวก ไม่ซับซ้อน และเอกสารไม่เยอะ

การจัดเก็บเอกสารและสถานที่จัดเก็บ พบว่า (1) การจัดเก็บเอกสารไม่เป็นสัดส่วน ไม่มีแฟ้มในการเก็บ และ (2) การจัดเก็บวัตถุดิบ สินค้า และสินทรัพย์ ไม่เป็นสัดส่วน

4. วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรและพัฒนาอาชีพบ้านห้วยทรายขาว โดยมีคุณนุชนา ยศหมึก เป็นประธานกลุ่ม ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ได้แก่ (1) ชากระเจียบ (2) กระเจียบแห้ง (3) สมูปลูกม้ง (4) ผ้าบาติก (5) เครื่องดื่ม และมีการให้บริการสถานที่พัก มีลักษณะการผลิตเป็นการผลิตกันเอง แรงงานในการผลิตเป็นสมาชิกในกลุ่มเป็นหลัก วัตถุดิบหลักที่ใช้ในการผลิตส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบในท้องถิ่น

บริบทการบริหารงานของกลุ่ม พบว่า (1) มีการกำหนดโครงสร้าง แต่การปฏิบัติงานไม่เป็นไปตามโครงสร้าง (2) หน้าที่หลัก ๆ จะเป็นประธานกลุ่มและற்றுญิก สำหรับการทำงานด้านอื่น ๆ จะเป็นลักษณะการช่วยกันทำงาน และ (3) มีการจัดเก็บฐานข้อมูลลูกค้าเป็นลายลักษณ์อักษรแต่ไม่ต่อเนื่อง

บริบทการบริหารจัดการทางการเงิน พบว่า (1) ไม่มีการพยากรณ์ยอดขายและค่าใช้จ่าย หรือวางแผนการผลิต (2) ไม่มีการจัดทำงบประมาณเงินสด (3) มีการสำรองเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม (4) มีการประเมินสถานการณ์ทางการเงิน จากยอดขายแต่ใช้การประมาณการ เนื่องจากขาดข้อมูลที่ต้องมาสนับสนุน และ (5) ทางกลุ่มมีความคิดเห็น ว่าความเสี่ยงที่ส่งผลต่อกลุ่ม คือ ปัญหาเศรษฐกิจ และสถานการณ์โรคระบาด เนื่องจากทางกลุ่มมีรายได้จากธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและให้บริการสถานที่พัก ไม่มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยง

บริบทการจัดทำบัญชี พบว่า (1) มีการจดบันทึกบัญชีไม่ต่อเนื่อง มีการเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกบัญชี อาทิเช่น ใบเสร็จจ่ายเงินเพียงชนิดเดียว แต่ไม่สม่ำเสมอ ไม่มีการจัดทำรายงานการเงิน (2) การวิเคราะห์ต้นทุนจะใช้วิธีประมาณการจากวัตถุดิบหลัก การกำหนดราคาขายก็ใช้วิธีประมาณการ (3) ปัญหาในการจัดทำบัญชี คือ ความรู้ความเข้าใจของผู้จัดทำ (4) เคยผ่านการอบรมความรู้ทางบัญชีและการเงินจากหน่วยงานแต่เป็นการอบรมระยะสั้น และ (5) ต้องการรูปแบบการจัดทำบัญชีที่สะดวก ไม่ซับซ้อน และเอกสารไม่เยอะ อยากมีการวางระบบด้วยเทคโนโลยี

การจัดเก็บเอกสารและสถานที่จัดเก็บ พบว่า (1) มีการจัดเก็บเอกสารร่วมกับเอกสารส่วนตัว ไม่มีการจัดใส่แฟ้มเอกสาร และ (2) การจัดเก็บวัตถุดิบ สินค้า และสินทรัพย์ มีห้องในการจัดเก็บเป็นสัดส่วน

5. วิสาหกิจชุมชนมัสเตอร์มัน โดยมีคุณจักรพงศ์ นวกิจสิริโกศล ตำแหน่งประธาน โดยผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม ได้แก่ มันปรุงรส ประกอบด้วย รสปลาปึก้า บาร์บีคิว สาหร่าย และไก่แซบ มีลักษณะการผลิตเป็นการผลิตกันเอง แรงงานในการผลิตเป็นสมาชิกในกลุ่มเป็นหลัก วัตถุดิบหลักที่ใช้ในการผลิตส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบในท้องถิ่น

บริบทการบริหารงานของกลุ่ม พบว่า (1) ไม่มีการกำหนดโครงสร้าง (2) ไม่มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน ประธานกลุ่มบริหารงานเป็นหลัก ทำหน้าที่จัดซื้อวัตถุดิบ จำหน่ายสินค้า และบริหารเงินของกลุ่ม โดยมีสมาชิกรายอื่น ๆ เป็นฝ่ายผลิต (3) มีการจัดเก็บฐานข้อมูลลูกค้าเป็นลายลักษณ์อักษร กรณีลูกค้าขายส่ง ทำการจัดเก็บ Excel แต่ไม่มีการอัปเดตเป็นปัจจุบัน

บริบทการบริหารจัดการทางการเงิน พบว่า (1) ไม่มีการพยากรณ์ยอดขายและค่าใช้จ่าย หรือวางแผนการผลิต (2) ไม่มีการจัดทำงบประมาณเงินสด (3) มีการสำรองเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม (4) การประเมินสถานการณ์ทางการเงิน จากยอดขาย กำไรสุทธิ และ (5) ทางกลุ่มมีความคิดเห็นว่า ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อกลุ่ม คือ ปัญหาเศรษฐกิจ และสถานการณ์โรคระบาดส่งผลต่อช่องทางจำหน่าย ตลาดนัดคนเดิน และราคาวัตถุดิบ มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยงด้านวัตถุดิบ คือ ส่งเสริมให้ชุมชนปลูก

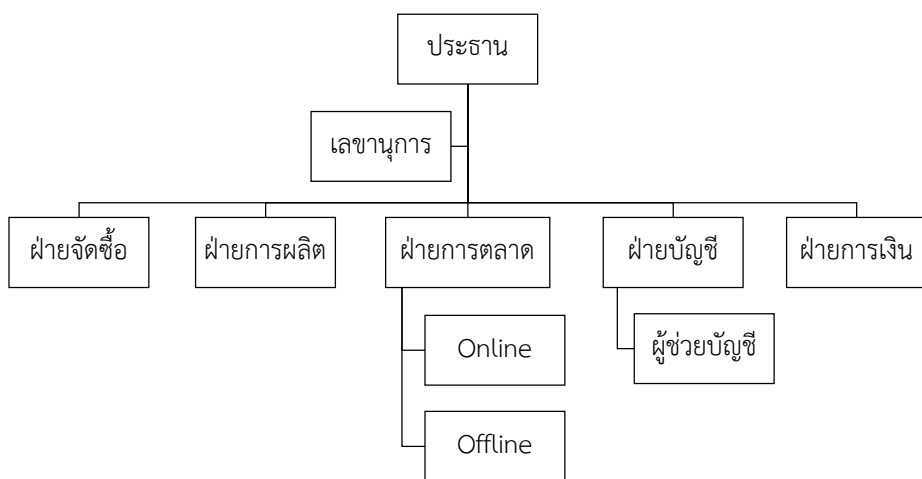
บริบทการจัดทำบัญชี พบว่า (1) มีการจดบันทึกบัญชีไม่ต่อเนื่อง มีการจัดเก็บเอกสารประกอบการบันทึก ใบเสร็จจ่ายเป็นหลัก ไม่มีการจัดทำรายงานการเงิน (2) ต้นทุนที่ผ่านมานำเฉพาะวัตถุดิบทางตรงและค่าแรงงานมาคำนวณ การกำหนดราคาขายใช้วิธีประมาณการและราคาตลาดควบคู่ (3) ปัญหาในการจัดทำบัญชี คือ ความรู้ความเข้าใจของผู้จัดทำไม่มีความรู้ทางบัญชีและไม่มีการประเมินผลทางบัญชี เลยไม่ทราบขั้นตอนการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องและรวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้อง (4) ไม่เคยผ่านการอบรมความรู้ทางบัญชีและการเงิน และ (5) ต้องการรูปแบบการจัดทำบัญชีที่สะดวก ไม่ซับซ้อน และเอกสารไม่เยอะ อยากมีการวางระบบด้วยเทคโนโลยี

การจัดเก็บเอกสารและสถานที่จัดเก็บ พบว่า (1) การจัดเก็บเอกสาร มีการจัดเก็บเอกสารร่วมกัน โดยไม่แบ่งแยกประเภทของเอกสาร และ (2) การจัดเก็บวัตถุดิบ สินค้า และสินทรัพย์ มีห้องในการจัดเก็บเป็นสัดส่วน มีการแยกสถานที่ผลิตออฟฟิศ และเก็บสินค้าอย่างชัดเจน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอนาง จัหวัดนครศรีธรรมราช

โดยกระบวนการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชี เริ่มต้นศึกษาบริบทการบริหารจัดการทางการเงินและการจัดทำบัญชี นำผลการศึกษามาวิเคราะห์เพื่อหาวิธีการและเครื่องมือในการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน โดยให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการออกแบบและแสดงความคิดเห็น เริ่มตั้งแต่ด้านการบริหารงานของกลุ่ม โดยการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานและหน้าที่ความรับผิดชอบ ด้านออกแบบเครื่องมือบริหารกระแสเงินสด ได้แก่ งบประมาณเงินสด เพื่อใช้ในการวางแผนและควบคุมเงินสด ด้วยโปรแกรม Microsoft excel พร้อมทั้งกำหนดสัญญาณเตือนกรณีกระแสเงินสดกำลังเข้าสู่ภาวะวิกฤต และด้านพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชี ออกแบบสมุดบัญชี ทะเบียนคุมต่าง ๆ และรายงานทางการเงิน เมื่อทำการออกแบบเสร็จสิ้นถ่ายทอดวิธีการใช้งานและส่งมอบเครื่องมือ สมุดบัญชี เอกสารต่าง ๆ รายงานทางการเงิน เพื่อให้ทดลองใช้งาน หลังจากนั้นทำการติดตามประเมินผลและปรับปรุงเครื่องมือทางการเงินและการจัดทำบัญชี และจัดทำคู่มือการใช้งานฉบับสมบูรณ์ส่งมอบให้กับผู้ใช้งาน โดยแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีมีรายละเอียดดังนี้

(1) ด้านการบริหารงาน กำหนดโครงสร้างการทำงานและหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

รูปที่ 2 : โครงสร้างการทำงานวิสาหกิจชุมชน

อธิบายหน้าที่การทำงานในแต่ละส่วน

1. ประธานกลุ่ม ทำหน้าที่กำกับดูแลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนและตรวจสอบเงินสดรับ-จ่าย
2. เลขานุการ ทำหน้าที่ช่วยเหลือและสนับสนุนภาระหน้าที่ของประธานและในบางกรณีสามารถตัดสินใจแทนประธานได้ ทำงานร่วมกับฝ่ายต่าง ๆ
3. ฝ่ายจัดซื้อ ทำหน้าที่ในการจัดซื้อวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตโดยพิจารณาจากคุณภาพและราคา มีการเจรจาต่อรองด้านราคาและการขอเครดิต ตรวจสอบ ควบคุมวัตถุดิบและสินค้าในคลังสินค้า โดยจัดทำทะเบียนควบคุม
4. ฝ่ายผลิต ทำหน้าที่ในการผลิตสินค้าตามยอดสั่งซื้อของลูกค้าหรือฝ่ายการตลาด โดยจะต้องควบคุมเรื่องคุณภาพของสินค้าและช่วงเวลาในการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงสุด
5. ฝ่ายการตลาด ทำหน้าที่ในการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดและเพิ่มช่องทางการตลาดที่หลากหลาย จัดทำข้อมูลประมาณการยอดขายให้ฝ่ายการเงินและปฏิบัติการขายให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้
6. ฝ่ายบัญชี ทำหน้าที่บันทึกบัญชีในสมุดบัญชี คำนวณต้นทุน จัดทำรายงานทางการเงินที่สำคัญให้ฝ่ายการเงิน ตรวจสอบเอกสารทางบัญชีและตรวจสอบดูแลสินทรัพย์ของวิสาหกิจชุมชน
7. ฝ่ายการเงิน ทำหน้าที่ควบคุมดูแลเงินสดของวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้เกิดสภาพคล่อง โดยผ่านเครื่องมือ งบประมาณเงินสด (Cash budget) วิเคราะห์ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาและรายงานให้ประธานทราบ และวางแผนยอดขายร่วมกับฝ่ายการตลาด

(2) ด้านการบริหารจัดการทางการเงิน ผู้วิจัยออกแบบงบประมาณเงินสดสำหรับวิสาหกิจชุมชน เพื่อใช้ในการวางแผนและควบคุมเงินสด ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการคาดคะเนกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่ายของวิสาหกิจชุมชนที่เกิดขึ้นในงวดระยะเวลาหนึ่ง เป็นเครื่องมือที่ช่วยทำให้เงินสดของวิสาหกิจชุมชนเกิดความสมดุลเพียงพอต่อความต้องการและก่อให้เกิดสภาพคล่องที่มีประสิทธิภาพต่อการบริหารการเงินของวิสาหกิจชุมชนอีกด้วย

งบประมาณเงินสดรับ-เงินสดจ่าย									
สินค้า.....									
ประจำเดือน.....	1	2	3	4	5	6	7	8	9
กระแสเงินเข้า (Cash Inflows)									
ประมาณการ (Estimate)									
รวมยอดประมาณการ (Total Estimate)	5,500.00	1,500.00	500.00	500.00	500.00	500.00	800.00	500.00	500.00
เกิดขึ้นจริง (Actual)									
ยอดยกมา	500.00	5,685.00	2,285.00	1,685.00	685.00	- 115.00	- 815.00	685.00	685.00
รวมยอดเกิดขึ้นจริง (Total Actual)	5,900.00	6,285.00	2,985.00	2,185.00	885.00	385.00	1,185.00	685.00	1,185.00
ส่วนต่าง เกิดขึ้นจริง-ประมาณการ (Actual-Estimate)	400.00	4,785.00	2,485.00	1,685.00	385.00	-115.00	385.00	185.00	685.00
กระแสเงินออก (Cash Outflows)									
ประมาณการ (Estimate)									
รวมยอดประมาณการ (Total Estimate)	270.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
เกิดขึ้นจริง (Actual)									
รวมยอดเกิดขึ้นจริง (Total Actual)	215.00	4,000.00	1,300.00	1,500.00	1,000.00	1,200.00	500.00	0.00	300.00
ส่วนต่าง เกิดขึ้นจริง-ประมาณการ (Actual-Estimate)	-55.00	4,000.00	1,300.00	1,500.00	1,000.00	1,200.00	500.00	0.00	300.00
ยอดคงเหลือ	5,685.00	2,285.00	1,685.00	685.00	-115.00	-815.00	685.00	685.00	885.00

รูปที่ 3 : รายละเอียด Cash flow งบประมาณเงินสดอย่างง่าย (Cash budget) ด้วยโปรแกรม MS excel

งบประมาณเงินสดรับ-เงินสดจ่าย									
สินค้า.....									
ประจำเดือน.....	1	2	3	4	5	6	7	8	9
กระแสเงินสดเข้า (Cash Inflows)									
รวมยอดเกิดขึ้นจริง (Total Actual)	5,900.00	6,285.00	2,985.00	2,185.00	885.00	385.00	1,185.00	685.00	1,185.00
กระแสเงินสดออก (Cash Outflows)									
รวมยอดเกิดขึ้นจริง (Total Actual)	215.00	4,000.00	1,300.00	1,500.00	1,000.00	1,200.00	500.00	-	300.00
ยอดคงเหลือ	5,685.00	2,285.00	1,685.00	685.00	-115.00	-815.00	685.00	685.00	885.00
Setting									
Warning 1	50%								
Warning 2	70%								
Alarm	90%								

รูปที่ 4 : รายงาน Cash flow งบประมาณเงินสด (Cash budget) ด้วยโปรแกรม MS excel

โดยงบประมาณเงินสดที่ออกแบบ เป็นเครื่องมือการคาดคะเนกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่ายของวิสาหกิจชุมชนที่เกิดขึ้นในงวดถัดไป และเมื่อถึงงวดบัญชีให้กรอกกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่ายที่เกิดขึ้นจริง ซึ่งมีขั้นตอนในการใช้งานดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กรอกรายการของงวดที่ผ่านมาลงใน Sheet รายละเอียด Cash flow ในช่องประมาณการ (Estimate) และรายการจริง (Actual)

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำงบประมาณเงินสดโดยประมาณการกระแสเงินสดรับร่วมกับฝ่ายการตลาด และประมาณการกระแสเงินสดจ่ายร่วมกับฝ่ายการตลาด ฝ่ายผลิต และฝ่ายจัดซื้อ และทำการกรอกข้อมูลประมาณลงใน Sheet รายละเอียด Cash flow ในช่องประมาณการ (Estimate)

ขั้นตอนที่ 3 เมื่อจัดทำงบประมาณการ (Estimate) เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในระหว่างงวดเมื่อเกิดกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่ายจริง ให้ลงบันทึกลงใน Sheet รายละเอียด Cash flow ในช่องรายการจริง (Actual) เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพรวมยอดประมาณการ (Estimate) และรายการจริง (Actual)

ขั้นตอนที่ 4 ทำการกรอกกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่ายรายการจริง (Actual) ข้อมูลจะแสดงใน Sheet รายงาน Cash flow ซึ่งจะแสดงเฉพาะกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่ายรายการที่เกิดขึ้นจริงและจะแสดงสถานะของกระแสเงินสดดังนี้

สถานะที่ (1) กระแสเงินสดจ่ายทั้งเดือนมีสัดส่วนอยู่ในช่วง 50% - 69% ของกระแสเงินสดรับ จะมีการแจ้งเตือนเป็นระดับ Warning 1 ซึ่งจะแสดงเป็นแถบสีเหลือง

สถานะที่ (2) กระแสเงินสดจ่ายทั้งเดือนมีสัดส่วนอยู่ในช่วง 70% - 89% ของกระแสเงินสดรับ จะมีการแจ้งเตือนเป็นระดับ Warning 2 ซึ่งจะแสดงเป็นแถบสีส้ม

สถานะที่ (3) กระแสเงินสดจ่ายทั้งเดือนมีสัดส่วนมากกว่าหรือเท่ากับ 90% ของกระแสเงินสดรับ จะมีการแจ้งเตือนเป็นระดับ Alarm ซึ่งจะแสดงเป็นแถบสีแดง

ถ้าวิสาหกิจชุมชนอยู่ในสถานะที่ 2 และ 3 ฝ่ายการเงินจะต้องหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหา เรื่องเงินสดขาดสภาพคล่องด้วยวิธีที่เหมาะสม เช่น เพิ่มรายได้ ลดต้นทุนและค่าใช้จ่าย ระดมทุนเพิ่ม

(3) ด้านพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชี โดยการออกแบบสมุดบัญชี ทะเบียนคุมต่าง ๆ และรายงานทางการเงิน ดังนี้

สมุดบัญชี เอกสารและทะเบียนคุมต่าง ๆ

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกตถึงการจัดทำบัญชีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 5 กลุ่มที่ผ่านมา นำมาพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีที่เหมาะสมกับลักษณะของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแต่ละประเภท เพื่อให้เกิดความง่ายและสะดวกในการใช้งานให้มีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งได้ดังนี้

สมุดบัญชี

1. สมุดรายวันเงินสด ใช้สำหรับบันทึกรายการการซื้อ-ขายที่เป็นเงินสด
2. สมุดรายวันเงินเชื่อ ใช้สำหรับบันทึกรายการการซื้อ-ขายที่เป็นเงินเชื่อ

เอกสารและทะเบียนคุมต่าง ๆ

1. ใบเสร็จรับเงิน เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการขายสินค้าให้กับลูกค้า
2. ใบสำคัญจ่าย เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้น เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการจ่ายเงิน โดยใบสำคัญจ่ายต้องแนบกับใบเสร็จรับเงินเพื่อใช้ประกอบในการบันทึกบัญชี
3. ทะเบียนคุมสินค้า ใช้สำหรับคุมสินค้าคงเหลือ
4. ทะเบียนคุมวัตถุดิบและอุปกรณ์ ใช้สำหรับบันทึกการรับวัตถุดิบและอุปกรณ์ เมื่อมีการจัดซื้อและเบิกจ่ายวัตถุดิบและอุปกรณ์เข้าไปในการผลิต พร้อมทั้งยอดคงเหลือของวัตถุดิบและอุปกรณ์ เพื่อใช้ในการประมาณการซื้อวัตถุดิบและอุปกรณ์ในครั้งถัดไป
5. สมุดบันทึกค่าแรง ใช้รวบรวมข้อมูลการทำงานของแรงงานทั้งหมด เพื่อใช้ในการประเมินผลการทำงาน และจ่ายค่าแรงในการทำงานของสมาชิก
6. สมุดคุมเงินสด ใช้สำหรับบันทึกเงินสดคงเหลือ

รายงานทางการเงิน

เป็นรายงานทางบัญชีที่แสดงผลการดำเนินงานที่ผ่านมา โดยในงานวิจัยครั้งนี้ จัดทำงบกำไรขาดทุนเนื่องจาก งบกำไรขาดทุนแสดงให้เห็นว่าธุรกิจมีกำไรและมีโอกาสในการเติบโตมากแค่ไหน

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ วิสาหกิจชุมชนและกลุ่มผู้ผลิตสินค้าชุมชนในอำเภอฉวาง ที่ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก คือ กลุ่มที่มีความพร้อมในการพัฒนาและผู้นำมีความเข้มแข็ง กลุ่มที่ใช้ทรัพยากรในพื้นที่ กลุ่มที่มีการจ้างแรงงานในพื้นที่ และกลุ่มที่สืบทอดภูมิปัญญาฝีมือจากบรรพบุรุษ โดยการแนะนำจากเกษตรอำเภอ ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. บริบทการบริหารงานของกลุ่ม พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างและหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน โดยจะมีประธานกลุ่มบริหารงานเป็นหลักและหลายบทบาทหน้าที่ตั้งแต่จัดหาสินค้าและวัตถุดิบ การผลิต ไปจนกระทั่งการจำหน่าย หรือการบริหารเงินทุนภายในกลุ่ม

2. บริบทการบริหารจัดการทางการเงิน พบว่า

ด้านการบริหารการเงิน กลุ่มเป้าหมาย 5 กลุ่ม ไม่ทำการพยากรณ์ยอดขายและค่าใช้จ่าย หรือวางแผนการผลิต โดยกลุ่มผ้ามัดย้อมและมัดปรีมีลักษณะผลิตตามออเดอร์ สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาหม้อพื้นบ้าน และวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรและพัฒนาอาชีพบ้านห้วยทรายขาว ทำการผลิตและวางจำหน่ายหน้าร้านเป็นหลัก

ด้านการจัดทำงบประมาณเงินสด กลุ่มเป้าหมาย 5 กลุ่ม ไม่มีการจัดทำงบประมาณเงินสดเนื่องจากไม่มีความรู้และวิธีการจัดทำ

ด้านการสำรองเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม กลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม มีการสำรองเงินทุนหมุนเวียน ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรและพัฒนาอาชีพบ้านห้วยทรายขาว และวิสาหกิจชุมชนมัสเตอร์มัน กลุ่มที่เหลือไม่มีการสำรองเงินทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม เมื่อจำเป็นจะต้องใช้ก็จะระดมจากสมาชิกในแต่ละครั้ง หรือบางครั้งประธานกลุ่มนำเงินส่วนตัวมาลงทุน

ด้านการประเมินสถานการณ์ทางการเงิน กลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ทำการประเมินสถานการณ์ทางการเงินจากยอดขาย กำไรสุทธิ ได้แก่ วิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาหม้อพื้นบ้าน บ้านหม้อไทย วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรและพัฒนาอาชีพบ้านห้วยทรายขาว และวิสาหกิจชุมชนมัสเตอร์มัน

ด้านการวิเคราะห์ความเสี่ยงและแนวทางบริหารความเสี่ยง (1) วิสาหกิจชุมชนภูมิปัญญาหม้อพื้นบ้าน บ้านหม้อไทยมีความคิดเห็นว่า ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อกลุ่ม คือ ปัญหาเศรษฐกิจและการเมือง และสถานการณ์โรคระบาดโควิด เนื่องจากรายได้หลักมาจากการบริการนวด แต่ไม่มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยง (2) กลุ่มผู้ผลิตมัดปรีบ้านนาสัญญา มีความคิดเห็นว่า ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อกลุ่ม คือ ราคาถ่าน เพราะเป็นถ่านเฉพาะ คือ ถ่านไม้เคี่ยม ซึ่งมีราคาแพงและหายาก จะต้องไปซื้อนอกจังหวัด ซึ่งเป็นต้นทุนสำคัญในการผลิตสินค้า ไม่มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยง (3) กลุ่มผ้ามัดย้อมบ้านนาสัญญา มีความคิดเห็นว่า ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อกลุ่ม คือ ปัญหาเศรษฐกิจ และสถานการณ์โรคระบาดโควิด เนื่องจากช่องทางการจำหน่ายหลัก คือ ตลาดนัดและงานออกบูธ แนวทางบริหาร คือ เน้นจำหน่ายออนไลน์เพิ่มขึ้น และจำหน่ายให้หน่วยงานราชการ (4) วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรและพัฒนาอาชีพบ้านห้วยทรายขาว มีความคิดเห็นว่า ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อกลุ่ม คือ ปัญหาเศรษฐกิจ และสถานการณ์โรคระบาด เนื่องจากมีรายได้จากธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและให้บริการสถานที่พัก ไม่มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยง และ (5) วิสาหกิจชุมชนมัสเตอร์มัน มีความคิดเห็นว่า ความเสี่ยงที่ส่งผลต่อกลุ่ม คือ ปัญหาเศรษฐกิจ และสถานการณ์โรคระบาดที่ส่งผลต่อช่องทางการจำหน่าย ตลาดนัดคนเดิน และราคาวัตถุดิบ มีแนวทางในการบริหารความเสี่ยงด้านวัตถุดิบ คือ ส่งเสริมให้ชุมชนปลูก

3. บริบทการจัดทำบัญชี พบว่า

ด้านการจัดทำบัญชี กลุ่มเป้าหมายทั้ง 4 กลุ่ม มีการจัดทำบัญชีเป็นเพียงแค่การจดยอดรับเป็นบางครั้ง แต่ไม่ต่อเนื่อง โดยจดลงในสมุดทั่วไป ไม่มีการรวบรวมและจัดเก็บเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบันทึกบัญชี ไม่มีการจัดทำรายงานการเงิน ยกเว้น กลุ่มผู้ผลิตมัดปรีบ้านนาสัญญา ไม่จัดทำบัญชี

ด้านปัญหาในการจัดทำบัญชี คือ ความรู้ความเข้าใจของผู้จัดทำ ไม่มีเวลาในการทำ และมีการเปลี่ยนแปลงผู้จัดทำบ่อยครั้ง ซึ่งจะเป็นลักษณะสมาชิกรายใดสะดวกจะเป็นผู้จัดบันทึก หรือใครเป็นผู้จำหน่ายก็จะทำการบันทึก

ด้านการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการจัดทำบัญชี กลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 กลุ่ม ไม่เคยผ่านการอบรมความรู้ทางบัญชีและการเงิน

ด้านรูปแบบการจัดทำบัญชีที่ต้องการ กลุ่มเป้าหมายทั้ง 5 กลุ่ม ต้องการรูปแบบการจัดทำบัญชีที่สะดวก ไม่ซับซ้อน และเอกสารไม่เยอะ โดยผ่านเทคโนโลยีทางมือถือมากกว่าบันทึกในสมุด

4. การจัดเก็บเอกสารและสถานที่จัดเก็บ พบว่า การจัดเก็บเอกสารไม่เป็นสัดส่วนจัดเก็บรวมไว้กับเอกสารทั่วไป และเอกสารส่วนตัว และไม่มีแฟ้มในการเก็บ

สำหรับการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน โดยให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการออกแบบและแสดงความคิดเห็น ซึ่งเริ่มตั้งแต่ด้านการบริหารงานของกลุ่ม โดยการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานและหน้าที่ความรับผิดชอบ ด้านออกแบบเครื่องมือบริหารกระแสเงินสด ได้แก่งบประมาณเงินสด เพื่อใช้ในการวางแผนและควบคุมเงินสด ด้วยโปรแกรม Microsoft excel พร้อมทั้งกำหนดสัญญาเตือนกรณีกระแสเงินสดกำลังเข้าสู่ภาวะวิกฤต และด้านพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชี ออกแบบสมุดบัญชี ทะเบียนคุมต่าง ๆ และรายงานทางการเงิน พร้อมทั้งจัดทำคู่มือการสอนให้กับทางกลุ่ม

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยของอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลจากการศึกษาบริบทการบริหารจัดการทางการเงินและการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนในอำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า (1) โครงสร้างการบริหารงาน ส่วนใหญ่ไม่มีการกำหนดโครงสร้างการบริหารงานและการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน โดยจะมีประธานกลุ่มบริหารงานเป็นหลักและหลายบทบาทหน้าที่ ตั้งแต่จัดหาสินค้าและวัตถุดิบ การผลิต ไปจนกระทั่งการจำหน่าย จึงทำให้การปฏิบัติงานของแต่ละฝ่ายไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจมาศ อภิสิทธิ์ภิญโญ, นวัตกรรม กุลสุโขชาติ และ จันทิมา งานโคกกรวด (2559) ที่ได้ทำการศึกษาการพัฒนาการจัดทำบัญชีโรงสีชุมชนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ประธานโรงสีชุมชนรับผิดชอบงานหลายหน้าที่ ทั้งการควบคุมการผลิต การซ่อมบำรุง การจัดจำหน่าย และการซื้อข้าวเปลือก โรงสีชุมชนไม่มีการแบ่งหน้าที่งานที่ชัดเจน ทำให้การจัดทำบัญชีไม่เป็นระบบจากการสนทนากับประธาน กรรมการ และสมาชิก มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าการกำหนดโครงสร้างการทำงานและระบุหน้าที่รับผิดชอบงานอย่างชัดเจนเป็นสิ่งที่ดีและสามารถขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้ (2) บริบทการบริหารจัดการทางการเงินที่ผ่านมากลุ่มไม่มีบริหารทางการเงิน ไม่ว่าจะเป็นสำรองเงินหมุนเวียนภายในกลุ่ม หรือพยากรณ์รายได้และค่าใช้จ่ายแต่ละเดือนหรือรอบการผลิต และไม่มีการจัดทำงบประมาณเงินสด เนื่องจากไม่มีความรู้ความเข้าใจสำหรับการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมาส่วนใหญ่ใช้การประมาณการโดยขาดข้อมูลที่นำมาสนับสนุน (3) บริบทการจัดทำบัญชี ส่วนใหญ่การจัดทำบัญชีไม่เป็นไปตามกระบวนการ มีเพียงการจดบันทึกบัญชี และไม่ทำการบันทึกบัญชีอย่างต่อเนื่อง ไม่มีการจัดเก็บเอกสารทางบัญชีอย่างครบถ้วน ซึ่งปัญหาในการจัดทำบัญชี คือ ผู้จัดทำไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีที่ถูกต้องตามหลักมาตรฐานการบัญชีที่รับรองทั่วไปและขาดความต่อเนื่องในการบันทึกบัญชีเนื่องจากผู้จัดทำไม่ได้เรียนจบในสาขาการบัญชีและสาขาบริหารธุรกิจ และไม่เคยเข้าร่วมการอบรมเกี่ยวกับความรู้ทางบัญชี โดยรูปแบบการจัดทำบัญชีที่กลุ่มต้องการ มีลักษณะการจดทำที่ไม่ซับซ้อน จำนวนเอกสารไม่เยอะ และต้องการนำเทคโนโลยีทางมือถือมาใช้ในการบันทึกมากกว่าบันทึกในสมุดบัญชี สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไฮดา สุนดิรปริดา (2563) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคของผู้จัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส พบว่า

ผู้จัดทำบัญชีส่วนใหญ่ไม่ได้จบสาขาที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาการบัญชี ปัญหาและอุปสรรคของผู้จัดทำบัญชี คือ การจัดทำบัญชีมีความยุ่งยาก ซับซ้อน นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลกรณ โฆษิตคณิน, ชนิตาภา ดีสุขอนันต์ และ วรเทพ ตรีวิจิตร (2560) ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการจัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัญหาและอุปสรรคด้านเอกสารและวิธีการบัญชีมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ความรู้ความสามารถอยู่ในระดับมาก ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก และด้านความร่วมมือและประสานงานอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีด้านอื่น ๆ ได้แก่ สิ้นค้าคงเหลือไม่ตรงตามบัญชี การบันทึกรายได้และค่าใช้จ่ายไม่ถูกต้องครบถ้วน เนื่องจากการจัดตั้งเอกสารขาดการประสานงานที่ดีทำให้เอกสารได้รับไม่ครบถ้วน งานวิจัยของ ชาญชัย มะโนธรรม (2558) ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ พบว่า วิสาหกิจชุมชนทั้งหมดมีการบันทึกบัญชี มีการจัดทำเอกสารประกอบการรับ/จ่ายเงิน มีการบันทึกรายการในสมุดบัญชีเงินสดได้อย่างถูกต้อง มีการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างผู้จัดทำบัญชีแยกจากผู้รับผิดชอบด้านการเงิน แต่ไม่มีการจัดทำงบแสดงฐานะทางการเงิน งบกำไรขาดทุน งบต้นทุนขาย/ต้นทุนการผลิต สมุดรายวันทั่วไป ทะเบียนสมาชิกและหุ้น ทะเบียนคุมสินค้า/ทะเบียนคุมวัตถุดิบ ทะเบียนสินทรัพย์ บัญชีย่อยลูกหนี้ ขายสินค้าเงินเชื่อและสมุดต้นทุน ในส่วนปัญหาและอุปสรรคในการทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก มีปัญหาขาดผู้จัดทำบัญชีที่มีคุณวุฒิด้านบัญชีมีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด ปัญหาขาดความเข้าใจในระบบบัญชีอยู่ในระดับมาก ปัญหาไม่มีเวลาในการจัดทำบัญชีอยู่ในระดับมาก และปัญหาเอกสารประกอบการทำบัญชี สมุดบัญชีและทะเบียนย่อยต่าง ๆ มีความซับซ้อนและยุ่งยากในการจัดทำอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขเกษม ลางกุลเสน (2554) ซึ่งได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีมาประยุกต์ใช้กับร้านค้าชุมชน ตำบลสันดอนแก้ว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า สภาพทั่วไปและบริบทของกลุ่มร้านค้าชุมชน ด้านการทำบัญชีและระบบบัญชีของร้านค้าชุมชน มีระบบการบันทึกบัญชีแบบรายรับ-รายจ่าย โดยจดบันทึกในสมุดอย่างไม่เป็นระบบ ไม่มีการอ้างอิงเอกสาร ไม่มีหลักฐานของการเบิกจ่าย ไม่มีการควบคุมปริมาณสินค้า เช่น การสั่งซื้อจะเกิดจากการคาดคะเนของผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้เกี่ยวข้องกับการบันทึกบัญชีไม่มีความรู้และขาดทักษะทางด้านบัญชี การบันทึกบัญชีจึงเป็นในลักษณะการจดบันทึกช่วยจำตามความเข้าใจ ซึ่งไม่เป็นไปตามหลักการบัญชี ข้อมูลที่ได้จึงขาดความน่าเชื่อถือและไม่สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนและตัดสินใจในกิจกรรมการดำเนินงานได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลจากการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการทางการเงินและพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอจาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้ (1) โครงสร้างการบริหารงาน ผู้วิจัยได้จัดทำโครงสร้างการทำงานวิสาหกิจชุมชนและหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละฝ่าย สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมชาย น้อยน้ำ, วรินทร์ ธรรมสารสมบัติ และ สุภา แสงจินดาวงษ์ (2561) ซึ่งได้ทำการเสนอแนะในประเด็นการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ควรมีการกำหนดโครงสร้างบริหารองค์กรและการแบ่งหน้าที่ การกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับ การเปิดเผยข้อมูลทางการเงินและข้อมูลอื่น ๆ แก่สมาชิก และจัดบันทึกการเงิน/บัญชี เนื่องจากการกำหนดโครงสร้างการทำงานและระบุหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจนเป็นสิ่งที่ดีและสามารถขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้ (2) แนวทางการบริหารจัดการทางการเงิน ผู้วิจัยออกแบบงบประมาณเงินสด สำหรับวิสาหกิจชุมชน เพื่อใช้ในการวางแผนและควบคุมเงินสดของวิสาหกิจชุมชนตลอดจนถึงเงินสดรับและเงินสดจ่าย ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการคาดคะเนกระแสเงินสดรับและกระแสเงินสดจ่ายของวิสาหกิจชุมชนที่เกิดขึ้นในวงจรระยะเวลาหนึ่ง เป็นเครื่องมือช่วยทำให้เงินสดของวิสาหกิจชุมชนเกิดความสมดุลเพียงพอต่อความต้องการ และก่อให้เกิดสภาพคล่องที่มีประสิทธิภาพต่อการบริหารการเงินของวิสาหกิจชุมชนอีกด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ

สุรัชย์ ภัทรบรรเจิด (2559) ได้จัดทำบทความการจัดการสภาพคล่องทางการเงินสำหรับผู้ประกอบการ SMEs ภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจโลก มีการกล่าวสรุปไว้ว่า การบริหารเงินสดเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงสภาพคล่องของธุรกิจและผู้ประกอบการ SMEs จะต้องมียุทธศาสตร์ความรู้ในการบริหารสภาพคล่องและนำมาใช้ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เพราะฉะนั้นผู้ประกอบการจะต้องมีพื้นฐานความรู้การบริหารเงินสดและเครื่องมือวางแผนทางการเงินระยะสั้น เช่น การจัดทำงบประมาณเงินสด เพื่อไม่ให้เงินสดขาดมือ การจัดทำงบประมาณการเงินสดรับ-จ่าย นั้นจำเป็นอย่างมากสำหรับธุรกิจที่มีสภาพคล่องต่ำ มีเงินสดในมือจำนวนน้อย จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่าวิสาหกิจชุมชนควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ด้านการเงินเทียบเท่ากับคุณภาพการผลิตและการเพิ่มช่องทางการจำหน่าย เนื่องจากการบริหารเงินเป็นรากฐานสำคัญของการประกอบธุรกิจตั้งแต่การตัดสินใจนำเงินมาลงทุน ถ้าหากธุรกิจใดไม่มีการบริหารจัดการ ด้านการเงินที่เข้มแข็ง กิจกรรมอื่น ๆ ของธุรกิจก็ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ ในระยะยาวอาจจะต้องปิดตัว ซึ่งการบริหารการเงินครอบคลุมตั้งแต่การประมาณการกระแสเงินสดเข้า-ออก การบริหารสินค้าคงเหลือ การประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมาและวิเคราะห์ปัจจัยที่จะส่งผลต่อผลประกอบการ ซึ่งหน้าที่เหล่านี้มีความสำคัญที่จะทำให้วิสาหกิจชุมชนมีสุขภาพทางการเงินที่เข้มแข็ง (3) แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชี ผู้วิจัยได้ออกแบบเอกสาร สมุดบัญชี ทะเบียนคุมต่าง ๆ และจัดทำรายงานทางการเงินเพื่อใช้ประเมินผลการดำเนินงานของธุรกิจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจมาศ อภิสิทธิ์ภิญโญ, นวัตกรรม กุลศุภโชติ และ จันทิมา งานโคกกรวด (2559) ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดทำบัญชีโรงสีชุมชนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา โดยการพัฒนาจัดทำบัญชีของโรงสีข้าวชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ระบบการจัดทำบัญชี จำแนกเป็นระบบการจัดซื้อ ระบบการให้บริหาร ระบบการขาย ระบบการผลิต ส่วนที่ 2 เอกสารการจัดทำบัญชี โดยเอกสารจะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มสมุดเงินสดรับ กลุ่มสมุดเงินสดจ่าย กลุ่มสมุดบัญชีอื่น ๆ ซึ่งมีเอกสาร 4 ประเภท คือ สมุดสินค้าคงเหลือ ทะเบียนคุมสินทรัพย์ ตารางค่าเสื่อมราคา ตารางค่าเสื่อมราคาสะสม และกลุ่มงบการเงิน ซึ่งประกอบด้วยเอกสาร 2 ประเภท คือ งบกำไรขาดทุน และงบแสดงฐานะทางการเงิน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชาญชัย มะโนธรรม (2558) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ และได้ทำการเสนอแนะวิสาหกิจชุมชนจะต้องมีการจัดทำสมุดบันทึกรายวันทั่วไป ทะเบียนคุมสินค้า ทะเบียนคุมวัตถุดิบ ทะเบียนสินทรัพย์ บัญชีย่อยลูกหนี้ขายสินค้าเงินเชื่อ สมุดบันทึกต้นทุน กำไร งบต้นทุนขาย/ต้นทุนการผลิต งบกำไรขาดทุน และงบแสดงฐานะทางการเงิน เพื่อใช้ในการวางแผนงานของวิสาหกิจชุมชนและใช้ในการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์การจัดการเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนให้เกิดความยั่งยืน และงานวิจัยของ ศิริดา นวลประดิษฐ์ (2561) ซึ่งได้ทำการออกแบบและพัฒนาระบบการจัดทำบัญชีและการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์และบริการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์หยดบ้านเขากลาง โดยการจัดทำบัญชีเป็นเพียงการจดบันทึกรายรับและจ่ายเงินสด ดังนั้น ข้อมูลทางบัญชีและต้นทุนผลิตภัณฑ์ไม่เพียงพอต่อการนำไปใช้ประเมินผลการดำเนินงาน วัตถุดิบต้นทุน รวมถึงการตัดสินใจขายและผลิต โดยผู้วิจัยนำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผลการวิจัย นำไปสู่การออกแบบสมุดบัญชีสำหรับโรงสีข้าวชุมชนจำนวน 6 เล่มตัวแบบสำหรับการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์และบริการ และตัวแบบสำหรับงบกำไรขาดทุนแบบหลายชั้น ซึ่งผลการพัฒนาทำให้กลุ่มได้รับความรู้ในการคำนวณต้นทุน การจัดทำบัญชี และการออกงบกำไรขาดทุนที่ถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. สถาบันการศึกษาควรให้บริการทางวิชาการ โดยการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการทางการเงินและการบัญชี เพื่อเป็นการเสริมสร้างความรู้และทักษะในการบริหารธุรกิจ ทำการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง และมีระบบพี่เลี้ยงที่คอยช่วยเหลือจนกระทั่งผู้จัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชนมีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

2. วิสาหกิจชุมชนควรจัดหาผู้จัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชนเป็นคนรุ่นใหม่ที่เป็นลูกหลานของสมาชิกที่อยู่ระหว่างการเป็นนักเรียน นักศึกษา เนื่องจากคนรุ่นใหม่จะมีอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และสามารถเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีได้รวดเร็ว

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งนี้เป็นโครงการย่อยของชุดโครงการการพัฒนาศักยภาพผลิตภัณธ์ชุมชน จึงมีข้อจำกัดด้านกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล เพราะฉะนั้นการวิจัยในครั้งถัดไปจะศึกษากลุ่มตัวอย่างวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย งบประมาณเงินกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปี 2563 ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประธานผู้นำชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอฉวาง ที่ได้เสียสละเวลาและให้ความร่วมมือในการสนทนาและสัมภาษณ์เป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้เสียสละเวลาให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย ที่ให้โอกาสมอบทุนสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

เฉลิมขวัญ ทรัพย์บุญงค์. (2555). *การเงินธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ชลกนก ไชยตติณ, ชนิดาภา ดีสุขอนันต์, และวราเทพ ตรีวิจิตร. (2560). ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาการจัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครปฐม. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 10(3), 2138-2151.

ชาญชัย มะโนธรรม. (2558). ศึกษาการจัดทำบัญชีของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวทางกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ *วารสารมหาวิทยาลัยพายัพ*, 25(1), 133-148.

ณัฐยานี อธิรัฐจิรัชย์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความต้องการใช้ข้อมูลทางการบัญชีในการตัดสินใจด้านกิจกรรมทางการตลาดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในสมุทรปราการ. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ*, 5(1), 105-120.

ดลกนิศ เต็งอำนวย. (2561). *บัญชีขั้นต้นสำหรับผู้มีใช้กับบัญชี*. กรุงเทพฯ: ข. เต็งอำนวย.

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ อุทิศ สังขรัตน์. (2556). แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(1), 97-122.

เบญจมาศ อภิสิทธิ์ปัญญา, นิวัต กุลสุภโชติ, และจันทิมา งานโคกกรวด. (2559). *การพัฒนาการจัดการบัญชีโรงสีชุมชนตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอเนินสูง จังหวัดนครราชสีมา* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, นครราชสีมา.

ปิยฉัตร ทองแพง. (2562). *แนวทางการจัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ตำบลผักไหม อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ*. *วารสารวิชาการ*, 13(1), 109-118.

- พัชรินทรา ชัยสมตระกูล, อรุณี นุสสิทธิ์, และสุธีรา วิไลกุล. (2551). การพัฒนาระบบบัญชีวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรขวัญใจพัฒนา ตำบลท้อแท้ อำเภอดงหลวง จังหวัดพิษณุโลก (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, พิษณุโลก.
- วรรณพงศ์ ช่วยรักษา. (2560). แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา กลุ่มสตรีทอผ้าย้อมครามบ้านเก่าเต่า จังหวัดสกลนคร (งานนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ศิรดา นวลประดิษฐ์. (2561). การพัฒนาระบบการจัดการทำบัญชีและการคำนวณต้นทุนผลิตภัณฑ์และบริการของวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์หยด: กรณีศึกษากองกลาง อำเภอดงหลวง จังหวัดพัทลุง. วารสารวิทยาการจัดการ, 35(2): 27-54.
- สมชาย น้อยน้ำ, วรินทร์ธร ธารสมบัติ, และสุภา แสงจินดาวงศ์. (2561). การบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารเกษมบัณฑิต, 19(ฉบับพิเศษเดือนมีนาคม 2561), 130-139.
- สุกัลยา ปรีชา. (2553). หลักการบัญชี. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- สุขเกษม ลางกุลเสน. (2554). แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีมาประยุกต์ใช้กับร้านค้าชุมชน ตำบลสันดอนแก้ว อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประจำปี 2554, ขอนแก่น.
- สุรัชย์ ภัทรบรรเจิด. (2559). การจัดการสภาพคล่องทางการเงินสำหรับผู้ประกอบการ SMEs ภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจโลก. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มข., 9(1), 251-303
- ไฮดา สุนิตปรีดา. (2563). ปัญหาและอุปสรรคของผู้จัดทำบัญชีวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส. การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 11, สงขลา.